

Wat de ondernemer moet weten over de geschiedenis van Rusland, als hij/zij hier wil slagen

Door J. Scheerboom

Allereerst deze stelling: een verstandig ondernemer verdiept zich eerst grondig in de andere cultuur, voordat hij/zij zich op de nieuwe markt begeeft. De geschiedenis laat genoeg voorbeelden zien van ondernemingen die mislukten, omdat men, ondanks de beste bedoelingen, onvoldoende van die andere cultuur wist. Joseph Stalin, ja, ik weet: hij was een boef, had dit goed begrepen. Stalin adviseerde destijds de Russische ambassadeur in New York, voordat hij benoemd werd het volgende: 'Bezoek op zondag eens kerkdiensten, als je daar bent. Zo leer je het snelst het (Amerikaanse) volk kennen'. Momenteel vloeien de Russische roebels als nooit tevoren, zoals bekend, door de inkomsten uit olie en gas. Voor het eerst is nu op Schiphol de roebel te converteren. Een kilo Afrikaanse meerval af kwekerij levert nu in Rusland meer op dan deze de afgelopen 20 jaar in Nederland is geweest. De meervalkwekerij in de Oekraïne waarvan ik, samen met Ben en Dirco te Voortwis uit Baambrugge de eerste aanzet heb gegeven (AQUAcultuur nr. 5, 2004), gaat goed, mede dank zij de willige markt in de buurt. Er wordt al goed visvoer verkocht, nu de kwekers nog.

Ondernemers die er de markt zien liggen, adviseer ik dus: verdiep u in de vraag wat de mensen beweegt en waarom men uw vis graag zou willen, waarbij het van belang is hoe u daarbij de harten kunt winnen.

Gelukkig staan ons, om Rusland te kennen ook andere wegen ter beschikking: de literatuur bijvoorbeeld.

Goede introducties in de Russische literatuur vind ik het boekje van Setsjkarióf: 'Geschichte der Russischen Literatur' (in het Duits dus; Universal.Bibliothek nr. 8697-99) en het boek van Karel van het Reve: 'Geschiedenis van de Russische literatuur. Van

Wladimir de Heilige tot Anton Tsjechow' (Uitgeverij Van Oorschot, Amsterdam) Landschap, geschiedenis en cultuur drukken nu eenmaal een stempel op de mentaliteit van mensen in dat land en de Russische mentaliteit en het erbij horende wereldbeeld komen ruimschoots in de Russische literatuur aan de orde.

Kort overzicht van de laatste 1000 jaar Russische geschiedenis.

Roesj (roeiers) als nationbuilders.

De veroverigen van Rusland door de Vikingen vormden de aanzet tot de vorming van Rusland. De bevolking leefde vóór de komst

van de Vikingen in losse gemeenschappen van ca. 300 man (binnen zo een gesloten gemeenschap, de mir, bestond vrede, hierbuiten hield de wereld op te bestaan. Nog steeds heeft in het Russisch het woord mir twee betekenissen: vrede en wereld). De Vikingen hadden de naam van strijdlustig en de regelmatige bezoekers van Dorestad te zijn. Zij legden in Rusland ook de basis van het latere, centrale gezag. En dat was nodig voor blijvende vrede, want mensen buiten de mir werden vooral met argwaan en oorlog bejegend, vergelijkbaar met de toestand van gewapende vrede in de tijd van de Oude Grieken.

Geen traditie van martelaren

De aanname van het Christendom in 988 tot staatsgodsdienst door Wladimir van Kiev. De nieuwe godsdienst werd toen 'van boven' opgelegd, op bevel van de heerser, dus totaal anders dan de manier waarop het Christendom West-Europa bereikte. In West-Europa immers was het aannemen van de nieuwe religie een illegale activiteit, waarop de doodstraf stond, totdat Keizer Constantijn zich realiseerde dat het beter was méé te gaan met een beweging die alleen maar tegen de verdrukking in groeide. Iemand die vóór 313 in het Romeinse Rijk het Christendom aannam, kwam in conflict met de keizer die van zijn onderdanen verwachtte als God te worden vereerd. Christenen liepen toen het risico voor de wilde dieren te worden geworpen. Men was toen wel goed op de hoogte van het lot van bijvoorbeeld Blandina die in 177 in de arena van Lyon werd geroosterd en voor de wilde dieren geworpen. Juist vanwege haar bereidheid voor haar overtuiging te sterven, maakte zij indruk en kon de toen nog kleine groep en illegale Christenen groeien, tot keizer Constantijn zich in realiseerde dat het hek van de dam was en zich hiertegen verzetten zinloos (officieel gebeurde dit als in een visioen). In Rusland, in de tijd van

Wladimir, hoefde men niet over de moed van Blandina te beschikken om Christen te worden. Er werd alleen maar verwacht en masse in de rij mee te lopen naar de rivier om daar te worden gedoopt. Wat in het Rusland van 988 met dissidenten onder Wladimir gebeurde, vertelt de geschiedenis niet, want geschiedschrijving bestond nog niet in Rusland, die ontstond pas ná 988, omdat toen de noodzaak zich voordeed de Evangelieën en de heiligenverhalen aan anderen door te geven.

Alcohol (het 'watertje') en imponerende schoonheid

Noemenswaardig is ook de reden waarom Wladimir voor het Christendom koos en niet voor de Islam: gezanten meldden dat de Islam de inname van alcohol verbiedt. Russen hielden en houden nog steeds van alcoholhoudende dranken. Liefkozend wordt nog steeds het product uit destillatie 'wodka', 'watertje' genaamd, alsof het een speciaal product uit aqua-cultuur is. Van alcohol te moeten afzien ging Wladimir te ver. Bovendien meldden de gezanten dat zij overweldigd waren door de geweldige pracht en praal in de Aya Sophia: 'De hemel op aarde'. Wladimirs besluit door het Christendom heeft de Russen ongetwijfeld behoed van islamisering, maar heeft ook tot gevolg gehad dat de Russen regelmatige innemers zijn gebleven. En als gevolg daarvan bereikt een Rus nog steeds een gemiddelde leeftijd van maar 57 jaar.

En als gevolg van deze ondemocratisch genomen beslissing voor Byzantium te kiezen kent Rusland nu een indrukwekkende cultuur van beeldende kunsten en muziek. Voor overweldigende schoonheid zijn Russen altijd gevoelig gebleven. Dostojewski (1820-1881), een schrijver die door Russen op handen werd gedragen maar door Karel van het Reve werd verguisd ('keukenmeidenromans'), meende zelfs dat de wereld 'door schoonheid zal worden gered'. Zo

wilde tsaar Peter de Grote begin achttiende eeuw de wereld imponeren met het Winterpaleis (in Sint Petersburg) en liet Stalin in Moskou de monumentale ondergrondse bouwen. De Moskouse metro werd ook bewust gebouwd om het buitenland te overtuigen van de superioriteit van het communisme.

Waarom precies Oost Europa niet met het Westen meeing.

Er bestaan essentiële verschillen tussen het Orthodoxe Christendom en de Westerse variant. Het heeft te maken met het schisma van 1068. Het Oosterse Christendom heeft met het oorspronkelijke Joodse christendom gemeen dat het de persoon van Jezus van Nazareth bij de geboorte als gewoon mens ziet. Pas tijdens de doop in de Jordaan, waarover alle evangeliën verslag doen, kwam de 'Christuskraft' over de mens Jezus. Deze gebeurtenis werd niet gezien als exclusief voor Jezus, maar kon iedereen gebeuren die 'de weg' wilde gaan. Met name Paulus heeft aanleiding gegeven tot de idee dat Jezus vanaf de geboorte over een andere aard zou beschikken dan de andere leden van de mensheid. Het heeft geleid tot een andere opvatting over wat en wie nu onder 'De Drie-eenheid van God' valt. Voor de Rus is het een natuurlijke zaak dat de Vader en de Moeder er eerst waren en dan pas de zoon. Nu zijn er, net als in het Westen, velen die dit niet weten, die dit ook niet interesseert, ook onder intellectuelen. Maar er zijn er genoeg die dit wél beseffen en dat zijn volgens mij nu juist de interessante mensen. En meestal zegt de belangstelling ook iets over de betrouwbaarheid waarmee het met de mensen zaken is te doen.

Dat laat onverlet dat er met Russen pas zaken kunnen worden gedaan als 's avonds, na de maaltijd, twee of drie glaasjes zijn genuttigd. Als dan over de aard van de

Goddelijke Drie-eenheid wordt gesproken en wie worden er mee bedoeld en u laat merken het onnatuurlijk te vinden dat de Moeder er uit is verdwenen, dan kan het gebeuren dat de Rus of Russin in huilen uitbarst en u op zijn Russisch omhelst.

Matriarchale invloed

Het heeft ook alles te maken met het domein van het vrouwelijke in de Russische maatschappij, zoals deze zich in de loop der tijden heeft ontwikkeld. De natuur heeft een mannelijke én een vrouwelijke kant, zo wordt in Rusland ervaren. De natuur werd verdeeld in delen die geacht werden vrouwelijk te zijn, ofwel mannelijk, ofwel onzijdig. In het Duits heeft nog steeds elk woord een geslacht, zo ook in het Russisch. En in Rusland is het woord Rusland vrouwelijk (Rassía) en tijdens WO II was men graag bereid voor deze vrouw te sterven en niet zozeer voor Stalin en zijn trawanten.

Aanleiding tot het schisma van 1066 was het besluit van de Paus van Rome het celibaat verplicht te stellen. Getrouwde priesters moesten zich van hun vrouw laten scheiden, waarna de gescheiden vrouwen op het Plein van Lateranen als slavinnen werden verkocht. Dit was voor Byzantium en Moskou de druppel die de emmer deed overlopen. Tot op de dag van vandaag bestaat er geen overeenstemming in opvatting, vele pogingen van Rome Oost-Europa onder haar invloed te brengen ten spijt. Het leidde slechts tot diep wantrouwen van Moskou jegens de bedoelingen van het Westen. Want de orthodoxie beschouwt God de Moeder (Sopihia, de Goddelijke Wijsheid) als evenwaardig aan De Vader. De Zoon kwam later en werd pas volwaardig tijdens de doop in de Jordaan.

Karper op 6 januari

Daarom is 6 januari, het feest van epifanie, nog steeds de belangrijkste Christelijke

feestdag in Oost-Europa. Men herdenkt dan dat Jezus toen tijdens de onderdompeling de ervaring kreeg die in alle evangeliën, ook in de apocriefen, staat beschreven. Volgens de orthodoxen werd Jezus toen pas tot Christus-figuur, kreeg toen pas toegang tot kennis van de andere wereld. En zelfs Poetin en zijn kornuiten zijn zich hiervan bewust.

In Rusland wordt epifanie gevierd met een duik in het buitenwater dat op 6 januari meestal is bevroren. Er wordt dus eerst een groot gat gehakt.

Na het duiken en zwemmen wordt er uitgebreid getafeld, wodka gedronken en genoten van het belangrijkste gerecht. En dat is karper.

Om deze reden liggen er rond Moskou honderdduizenden hectaren vijvers.

Om deze reden noemde ik de karper niet, toen iemand van het Ministerie vroeg welke vissoorten met zekerheid moeten worden gezet op de 'Positieve lijst van voor productie te houden vissoorten'. Wel noemde ik de Surinaamse kwie kwie. De karper niet, want ik dacht: stel dat wij een markt creëren voor de karper, die wordt binnen de kortste keren met goedkoop in Rusland gekweekte vis volgegooid en Russische ondernemers nemen het over. De prijs voor karper was toen laag. Vandaag de dag wordt in Rusland voor karper een veelvoud betaald van wat toen werd gerealiseerd.

De communistische machthebbers hielden het feest rond 6 januari in ere én het gebruik om rond die dag op feestelijke wijze karper te eten. Na de val van het communisme werd de karper zelfs geassocieerd met

Ook in Nederland is karper een gewilde vis, niet om het te eten, maar om er op te hengelen. Het blad 'Beet' staat er bol van. Dank aan Paul Blommers.

‘communistentvoer’ en de productie van karpers stortte in. Die depressie in karpersproductie is nu voorbij en de prijs is, net zoals het geloof in de orthodoxie, in opgaande lijn. En niet alleen de prijs voor karpers, ook voor een kg Afrikaanse meerval af kwekerij krijgt men een veelvoud van wat in Nederland wordt verkregen. Het probleem in Rusland is de scheve inkomensverhouding. De armen, en die zijn er veel, hebben nauwelijks meer de middelen zich voldoende vis aan te schaffen, een fenomeen dat zich ook voordoet in Nigeria en Indonesië.

Terug naar Rusland en de man/vrouwverhouding aldaar, want deze is toch wel even anders dan in Nederland. In Rusland is het domein van de vrouw niet uitsluitend beperkt tot het aanrecht, zoals begin 20^e eeuw in brede lagen van de West-Europese bevolking. Russische vrouwen bemoeien zich bijvoorbeeld met uw kinderen, dus kinderen van anderen, als zij menen dat u ze niet goed hebt aangekleed, of als hun veters niet vast zitten, of als zij een snotneus hebben, want Russische vrouwen voelen zich ook verantwoordelijk voor andermans kinderen. Een ander voorbeeld: een Nederlandse arts met een bepaald specialisme zal zich in Nederland ook beperken tot dat specialisme. In Rusland niet. Gaat u in Rusland naar een vrouwelijke oogarts (in Rusland ligt het percentage artsen hoger dan in NL) dan zal zij zich met andere aspecten van uw lichaam bemoeien en een breder advies uitbrengen dan u verwacht.

‘Ja, eigenlijk mag ik alleen maar kijken naar uw ogen, maar ik vind u een aardige man. U moet meer aan lichaamsbeweging doen. Ik raad u aan een hometrainer aan te schaffen. Ik geef u een adres waar u deze goedkoop kan aanschaffen’.

Mannelijke reizigers in Rusland zal het ook opvallen dat vrouwen gemakkelijker toenadering zoeken met de leden van het andere geslacht dan in West-Europa. Sexu-

ologen kunnen u ook vertellen dat Russen weinig problemen hebben met seksuele voorlichting, zeker op het platteland, waar het gezin gezamenlijk slaapt op de Pjeetsj, de tegelkachel met (warme) slaapgelegenheid en waar de broertjes en zusjes in ieders bijzijn worden verwekt. Schaamte over eigen naaktheid kende men ook nauwelijks. Er bestaat zelfs een film waarop is te zien hoe Tsaar Nicolaas II in volle naaktheid een aanloop en duik neemt in het zwembad. Dat was daar geen probleem en is dit nog steeds niet, belangrijk te weten, als u wordt uitgenodigd mede een bezoek te brengen aan de baanja (het badhuis).

Hiermee is de toon in de Russische cultuur gezet. De rest leest u maar in bovengenoemde boeken.

Internet

Zoals bekend, is pas de laatste 10 jaren - dank zij internet - de wereld in Rusland transparanter geworden. Moeilijker dan ooit tevoren is het mogelijk te volharden in achterhaalde opvattingen. Dit geldt overigens ook voor bewoners aan de andere kant van het voormalige ijzeren gordijn. Ook de opvattingen van de Paus van Rome, voor zover ze nog in het westen worden gekoesterd, wekken nu vooral - dank zij de transparantie - de lachlust op en dat moet men in Moskou ook maar eens gaan begrijpen.

In Rusland, dat moge duidelijk zijn, werden ontwikkelingen vooral ‘van boven’ opgelegd en deze traditie kan wel eens hardnekkig blijken. Het is daarom verstandig ten aanzien van Rusland niet in naïviteit te vervallen. Zo kon u onlangs in de krant en via TV vernemen hoe de journaliste Anna Politkovskaya werd vermoord. De geheime dienst daar is nog goed op de hoogte van een autoritaire en moorddadige traditie. Wij weten ook dat daar vrouwen rondlopen met het kaliber van Anna.